

OMJS

Magazine van Onderwijs Maak Je Samen

In deze editie

De week van ...

Onderwijsadviseur &
docent Kim Gerats

Het ontstaan van KarakterKracht

Een nieuw product voor (hoog)begaafde
leerlingen

De basis op orde

Pedagogisch veranderproces op
De Groote Wielen

#OMJSmoment

Een kijkje in onze keuken!

Een uitgave van

10

Editie n°10 • nov 2023

VISIE OP HET JONGE KIND

P. 4

HET ONTSTAAN VAN KARAKTERKRACHT

P. 14

DE BASIS OP ORDE

P. 20

INHOUD

3 ROODKAPJE
COLUMN JOB CHRISTIANS

4 VISIE OP HET JONGE KIND
KLEUTERONDERWIJS IS EEN VAK APART

7 LERAAR ZELF SLEUTEL TOT SUCCESVOL ONDERWIJS
VERANTWOORDELIJKHEID VOOR DE VERANDERINGEN

10 HOE KUN JE METEN WAT JE WILT WETEN?
DE (DIGITALE) TOETS ALS OBSTAKEL

13 ONGEVEER 80.000 MINUTEN VOOR 'REKEN-WINGS'
COLUMN

14 HET ONTSTAAN VAN KARAKTERKRACHT
EEN NIEUW PRODUCT VOOR DE ONTWIKKELING VAN HET ZELFBEELD

16 LEREN, MET ALLES WAT JE HEBT!
WAAR BEN JIJ AAN TOE?

17 PRESENTATIEGENERATIE
COLUMN

18 VISUALISEREN VAN LEREN
DE COMPLEXITEIT VAN EENVOUD

20 DE BASIS OP ORDE
'WAAR GEWOON BIJZONDER WORDT'

23 #OMJSMOMENT
EEN KIKKJE IN ONZE KEUKEN!

24 EFFECTIEVE DIDACTIEK, MET EEN EFFECTIEVE ONTWIKKELAANPAK
SAMEN MET DE ONDERWIJSADVISEUR NAAR BEWUST, BEREDENEERD EN BETEKENISVOL ONDERWIJS

27 KARAKTERKRACHT PASPOORT
OM JE KARAKTERKRACHTEN TE HERKENNEN

28 IN DE SPOTLIGHTS
PRODUCT EN MODEL

30 DE WEEK VAN ...
ONDERWIJSADVISEUR & DOCENT
KIM GERATS

Roodkapje

Tijdens het schrijven van deze column begint de verkiezingsstrijd voorzichtig op stoom te raken. Spotjes op tv, posters langs de kant van de weg en bijzondere reels in je timeline van Instagram. Ik snap dat het zo hoort, maar de eenzijdigheid van de pleidooien, overtuigingen en betogen bezorgen mij een door felle campagne overdraagbare aandoening: ik krijg er jeuk van. Iedereen heeft oplossingen, alsof alle complexiteit als sneeuw voor de zon verdwijnt wanneer we Partij A of Partij B stemmen. En dan moet de heftigste strijd nog komen. Politiek is niets voor mij ... het mist de nuance en dan haak ik snel af.

Maar terwijl jij dit leest, is die verkiezingsdrukte voorbij ... en start een nieuwe fase: de informatiefase. Dan vermengen alle meningen, verlanglijstjes en overtuigingen zich tot een regeerakkoord. Dan komen oplossingsrichtingen in beeld en kan gestart worden met de vertaling naar de praktijk.

Niets is mooier dan het vermengen van perspectieven. Wanneer je samen door elkaars bril kijkt, kun je je sneller verplaatsen in een ander en kun je SAMEN zoeken naar nieuw beleid, een nieuw model of een nieuwe werkwijze. Dat geldt voor burens, collega's, familieleden en liefdespartners. Hoe een ander het ziet, kan namelijk echt iets toevoegen aan hoe jij het ziet. Daar moet je met elkaar wel de tijd voor nemen en je hebt de vaardigheid nodig om te kunnen luisteren en om je in te kunnen leven.

Ga in gedachten eens naar een kwestie of gevoel waar je last van hebt. Misschien is het je laatste gesprek met je partner thuis, een vraagstuk op school of een ingewikkeld vraagstuk bij de vereniging waar je lid van bent. Doe maar even ... nu, terwijl je dit leest.

Ben je zo ver? Zeg eens eerlijk: dacht je niet als eerste aan hoe jij het ziet? Hoe het toch komt dat de ander je niet begrijpt? Of dat het gewoon niet haalbaar is, al hadden ze het graag? Ik daag je uit ... verplaats je eens in je opponent. Hoe zou hij of zij het zien? Het is niet makkelijk ... maar daar, ergens tussen jou en die ander, ligt de oplossing.

Alles heeft meerdere kanten, zelfs het oudste of simpelste sprookje. Neem Roodkapje en de boze wolf. Niemand heeft ooit het verhaal van de boze wolf opgenomen in een boek. Dan hadden onze kinderen misschien wel heel anders aangekeken tegen Roodkapje en haar grootmoeder. ■

Job Christians
Directeur Onderwijs Maak Je Samen

VISIE OP HET JONGE KIND

TEKST PATTY VAN DER AA

"Onze plannen werden niet alleen leuk op papier, maar ook uitvoerbaar."

Kleuteronderwijs is een vak apart. Hoe realiseer je namelijk een **passend onderwijsaanbod** waarin de aanbodsdoelen SLO én je visie op het jonge kind zichtbaar worden? Op basisschool **De Wilakkers** in Eindhoven startte het onderbouwteam een **begeleidingstraject** om dit te concretiseren en vorm te geven.

IN JE KRACHT STAAN

Waar sta je voor? Wat is jullie visie op onderwijs in het algemeen en op het jonge kind? Relevante vragen om jezelf te stellen als je bezig bent met het invullen van je onderwijsaanbod. Maar in de praktijk werkt het vaak anders. Zonde. Want alleen door een goed onderbouwde visie kan een goed beredeneerd onderwijsaanbod gerealiseerd worden. Een waarbij de leerlingen, de leraren én de school in hun kracht staan.

"Toen ik hier 2,5 jaar geleden begon, was er nog een vrij traditioneel systeem. Er waren wel doelen bepaald, maar het was aan de individuele leraar hoe deze in de klas tot uiting kwamen. Een gezamenlijk beleid was er nog niet", vertelt Olivier Bussing, leraar onderbouw op basisschool De Wilakkers. "Samen met Lucille (docent en adviseur bij OMJS) zijn we een ontwikkelingstraject gestart. Hierin keken we concreet naar vragen die binnen onze school en de onderbouw speelden. We spraken over onze visie, wat onze school daarin uniek maakt én wat ons als individuele leraar versterkt; wat paste wel, wat niet en hoe zagen we dit voor ons in combinatie met kleuteronderwijs?"

VAN VISIE NAAR PRAKTIJK

"Veel aanbodsdoelen zitten verweven in routine. Bijvoorbeeld het tellen van de leerlingen in een rij of het zingen van een liedje voor het eten. Dit doe je dagelijks, dus dit zit standaard in je aanbod", vult Lucille aan. "Vanuit de visie van De Wilakkers, specifiek die op de onderbouw, zijn we naar de praktijk gaan kijken. Welke doelen staan centraal? En wat betekent dat concreet voor je aanbod? Je wilt tenslotte dat elke kleuter aan het einde van een periode over basale kennis beschikt. Daarom is het belangrijk om doelen te definiëren en deze naar een plan te vertalen." Op De Wilakkers werd dit een themaplan, waarbij het team goed nadacht over een format dat werkbaar was voor iedereen. Eén vorm waarin medewerkers elkaar als team zouden vinden en versterken. En een plan dat je ook terugziet in de klas.

VOORBEELD

Olivier: "Een van thema's was: wij gaan tuinieren. Binnen het team bedachten we samen wat de hoofddoelen zouden zijn. In dit geval bijvoorbeeld luisteren, spreken en gesprekken voeren, maar ook verhoudingen en verbanden. Zo opperde iemand om het prentenboek 'Rikki en de tuin van opa' als kapstok te pakken, waaraan we woordkaartjes voor NT2-kinderen koppelden. Maar we hebben ook echt groenten gezaaid, waar plantjes uit kwamen die we weer in de keuken konden gebruiken. Al snel stelden we vast we dat er drie hoeken altijd zichtbaar moesten zijn en in verbinding met elkaar moesten staan: de huishoek, de bouwhoek en de zandtafel. Alles wat eromheen gebeurt, past bij die drie hoeken. En aangezien we toch aan nieuw meubilair toe waren, hebben we de inrichting van de klaslokalen ook meteen meegenomen in ons plan."

Op De Wilakkers maakt het voor kleuters niet meer uit in welke klas ze zitten: ze krijgen alleen dingen aangeboden die bij hun leeftijd passen. En dat is voor elke kleuterklas gelijk. Daarnaast kan de leraar zelf andere doelen behandelen, simpelweg omdat sommige thema's in de ene klas meer leven dan in andere klassen. Hierop wil je als leraar kunnen anticiperen. Maar wat betekent dit geheel uiteindelijk voor de ontwikkeling van het kind? Hoe registreer je voortgang? Wat doe je met wat je ziet?

CYCLISCH WERKEN

"We zagen dat er in KIIK meerdere ontwikkelingslijnen samen te voegen waren. Relaties met volwassenen en relaties met andere kinderen kun je prima terugbrengen tot één lijn. Mondelinge taalontwikkeling kun je koppelen aan beginnende geletterdheid en zo zijn er meer. Dit maakt de ontwikkeling van een kind een stuk overzichtelijker. De grote vraag was alleen: wat zijn onze meetmomenten? We hebben geleerd dat als je oktober en juni neemt, er best een lange periode tussen zit – dus monitoren we tot december. Zo kunnen we in het begin van het jaar focussen op een kennismakingsgesprek met de ouders en later in het jaar de voortgang bespreken aan de hand van de ontwikkelingslijnen. Ook evalueren we de thema's binnen ons

team. Zo kwam er afgelopen jaar naar voren dat bepaalde doelen niet tot uiting kwamen in de klas. Daarvan wisten we dus dat deze later nog aan bod moesten komen.” Door op deze manier te werken ontstaat er telkens opnieuw een cyclus. Doelen zijn gedefinieerd, geïntegreerd, uitgevoerd, geobserveerd, geregistreerd en geanalyseerd.

EEN STERKER TEAM

“Lucille heeft enorm goed geluisterd naar hoe wij erin stonden. Iedereen kreeg ruimte om te spreken en ideeën werden goed getoetst aan wat de inspectie van ons verwacht. Door dit traject werden onze plannen niet alleen leuk op papier, maar ook uitvoerbaar. We kregen ook elke sessie verwerktijd waardoor we praktisch aan de slag konden met onze plannen. Iedereen kwam daardoor altijd vol energie uit een sessie en we hadden het er nog dagen over. Dit hele traject heeft ons team, elke individuele leraar en ons onderwijsaanbod sterker gemaakt. Ook onze onderbouwcultuur is hierdoor enorm veranderd. We stralen eenheid uit. We weten precies van elkaar wat we doen en hebben zelfs dagelijks contact. Ook de samenstelling van ons team is hierdoor gelijkwaardig. En het klikt, dat is ook wel fijn.” ■

AAN HET WOORD WAREN ...

LUCILLE KEURSTEN

Onderwijsadviseur en docent bij OMJS.

Werkte als leraar, iber/adjunct-directeur en heeft veel ervaring als directeur en interim-

directeur. Naast haar expertise op het gebied van het jonge kind is ze ook ervaren in leidinggeven en kwaliteit in beleid en praktijk. ✉ lucille@onderwijsmaakjesamen.nl

OLIVIER BUSSING

Leraar groep 1-2 op basisschool De Wilakkers.

Werkte in alle groepen van het basisonderwijs en als docent Pedagogiek in het mbo/hbo.

Heeft naast de pabo ook de studie Opleidingskunde en de Master Pedagogiek met succes afgerond.

✉ o.bussing@skpo.nl

ADVIESTRAJECT OP BASISCHOOL DE BLOKTEMPEL

LERAAR ZELF SLEUTEL TOT SUCCESVOL ONDERWIJS

TEKST BRIGITTE BLOEM

Basisschool **De Bloktempel** in Son boekt jaar na jaar **prima onderwijsresultaten**. Alleen, niet alle leerlingen kregen tot voor kort het onderwijs dat ze nodig hadden. Ze lieten vaker **verveeld** of **onderpresterend** gedrag zien. Schooldirecteur Kelly Hulshoff-Bensen riep de hulp in van René Litjens, onderwijskundig adviseur bij Onderwijs Maak Je Samen. De begeleiding die René het lerarenteam bood, was gericht op de toepassing van **effectieve didactiek** met oog voor instructie, **differentiatie** en de organisatie van een beredeneerd aanbod. Met deze aanpak kunnen alle leerlingen zich **optimaal ontwikkelen**, zo is de verwachting. “Het mooie van dit traject is dat de verantwoordelijkheid van de veranderingen gaandeweg het proces werd overgedragen van adviseur en management naar de collega’s binnen het team.”

Schooldirecteur Kelly Hulshoff-Bensen besloot in 2021 stappen te zetten in de verdere professionalisering van haar team op het gebied van effectieve didactiek, met als belangrijk onderdeel expliciete directe instructie (EDI). “Een flink aantal leraren binnen ons team vertelde dat ze leerlingen in hun groep hadden van wie ze wisten dat ze hen eigenlijk tekort deden in hun reguliere lessen”, licht Kelly toe. “We zeiden gekscherend tegen elkaar: ‘Deze leerlingen leren *ondanks* de leraar.’ Het gaat om bijzonder leergierige kinderen die de capaciteiten hebben en ook vaak de luxe van een goede thuisbasis met veel ondersteuning. Sommigen van deze leerlingen lieten verveeld of onderpresterend gedrag zien. We besloten dat we de omslag wilden maken van leren *ondanks* de leraar naar leren *met* de leraar.”

EXTERNE HULP

Het was niet de bedoeling om het onderwijsconcept van De Bloktempel volledig om te gooien. “We zijn een reguliere basisschool waarin we gewend zijn met groepen en een leraar vóór de klas te werken”, vertelt Kelly. “Dat wilden we graag behouden en dat is ook wat ouders van ons verwachten.”

Een deel van het team was meteen te vinden voor een verandertraject. Ook waren er collega’s die het spannend vonden, of die tevreden waren met hoe het ging. De leerlingresultaten waren immers goed. “Toch wilde ik doorzetten, juist voor de leerlingen die onderpresteerden”, vertelt Kelly. “Externe hulp is dan heel fijn, ook omdat de specifieke expertise voor deze groep leerlingen binnen ons team niet aanwezig was.”

René: “We zijn begonnen met een intake, waarbij we goed naar de bestaande situatie hebben gekeken.” Kelly vult aan: “Daarbij hebben we ook onderzocht of we binnen het team een gemeenschappelijke taal spreken. Als ik het woord ‘instructie’ in mijn mond neem, wat bedoel ik dan eigenlijk? En bedoelt mijn collega dan precies hetzelfde? We constateerden flink wat verschillen.” René: “We hebben met het team verschillende gesprekken gevoerd en vastgesteld wat er in de didactiek moest

veranderen om die effectiever voor *alle* leerlingen te laten zijn. Na een aantal bijeenkomsten was het tijd voor individuele coaching.”

OPENHEID EN VERBINDING

“Bij de eerste coachinggesprekken zaten sommige teamleden er wat gespannen bij”, herinnert René zich. “Blijkbaar hadden ze het idee dat ik hen ging beoordelen. Gelukkig heb ik dat gevoel snel weg kunnen nemen. Het ging me er juist om welke stappen de leraren zelf voor ogen hadden om hun leerlingen beter tot hun recht te laten komen.” Gaandeweg de rit is er veel meer openheid en verbinding ontstaan, ervaren zowel René als Kelly. “Mijn collega’s voelden dat René zijn onderwijshart op de juiste plek heeft zitten en dat hij ons echt verder helpt”, vertelt Kelly.

Naast de individuele coaching waren er ook werksessies in kleine setting. “We werken in leerteams per leergebied of thema”, legt Kelly uit. “De werksessies in kleine setting vonden plaats in de blokken. Omdat we De Bloktempel heten, noemen we het werken in een bouw een blok. Onlangs zijn we een leerteam rekenen gestart, waarin collega’s ons rekenonderwijs opnieuw vormgeven, zodat het *alle* leerlingen voldoende uitdagingen biedt. We zijn gestart met rekenen, omdat we daar toch met een nieuwe methode zouden beginnen én omdat de principes van EDI daar goed bij aansluiten.”

EIGENAARSCHAP

Kelly en René hadden regelmatig een een-op-een-overleg, waarin ze samen de volgende stap in het verandertraject bepaalden. “We hadden met opzet geen jaarplanning gemaakt”, vertelt Kelly. “Het is juist heel waardevol als je je plannen gedurende de rit, waar nodig, kunt aanpassen en bijstellen. Die flexibiliteit heeft zeker bijgedragen aan het succes van het traject.”

Vanaf dit schooljaar zijn er verschillende collega’s binnen het schoolteam die het proces zelf vorm gaan geven, onder begeleiding van René. Zij gaan blokvergaderingen leiden, klassenbezoeken uitvoeren, collega’s coachen en het

"We besloten dat we de omslag wilden maken van leren ondanks de leraar naar leren met de leraar."

management adviseren. "Dit betekent bijvoorbeeld dat ik geen inhoudelijke teamtrainingen meer verzorg, maar dat het leerteam behoeften ophaalt op de werkvloer en binnen blokvergaderingen zelf een aanbod verzorgt", legt René uit. "Hoe de leerteamliden dit kunnen organiseren, leren ze van mij als adviseur in onze leerteambijeenkomsten. Samengevat kun je stellen dat het eigenaarschap van het traject in handen is van de collega's zelf, waarbij het management en ik als adviseur collega's bij de hand nemen om dit eigenaarschap ook te kunnen pakken. Door deze werkwijze spreek je de leraar veel meer aan op de eigen professionaliteit. Zij hebben ontdekt dat je invloed hebt op je dagelijkse praktijk, op je werk – in plaats van dat je volgend bent aan de methode. Eigenaarschap kun je eigenlijk pas nemen als je jezelf competent voelt in wat je doet en dat je autonomie ervaart."

Kelly: "Natuurlijk zijn er genoeg scholen die zo'n traject zonder externe adviseur ingaan. Maar een goede leraar is nog geen goede coach of begeleider van zijn naaste collega. Wij vinden het in elk geval heel waardevol om dat van een externe professional te leren."

LEERLINGEN PLUKKEN DE VRUCHTEN

"Het belangrijkste dat ik van het traject met René meeneem, is dat de leraar veel meer het verschil maakt voor de leerlingen van zijn of haar eigen groep. Was een leraar eerst misschien heel erg methodevolgend, nu is er veel meer de bewustwording ontstaan dat de leraar zelf eigenaar is van het leerproces. Mijn teamleden stellen zichzelf nu regelmatig de vraag: doe ik de juiste dingen voor *al* mijn leerlingen? Leraren drukken veel meer hun eigen stempel op het onderwijs. Ook kijken ze veel meer vanuit een breder perspectief naar de ontwikkeling van leerlingen. Wat ga ik hun de komende periode bieden? Wat is mijn rol daarin? Wat is de rol van de leerlingen zelf? En wat kunnen mijn collega's daar eventueel nog in betekenen? Grote winst voor mij is ook dat we bewust werken en ons ontwikkelen, passend bij onze kernwaarden 'waarderen', 'genieten' en '(betekenisvol) leren'. Daar plukken onze leerlingen dagelijks de vruchten van." ■

AAN HET WOORD WAREN ...

RENÉ LITJENS

Onderwijskundig adviseur en docent van de opleiding 'Intern expert leren & ontwikkelen' bij OMJS, begeleidt teams bij het versterken van de onderwijskwaliteit en het verwezenlijken van schoolambities. Met zijn ervaring als leraar, intern begeleider en adviseur Onderwijs en Kwaliteit bekijkt René vraagstukken vanuit verschillende perspectieven. ✉ rene@onderwijsmaakjesamen.nl

KELLY HULSHOFF-BENSEN

Directeur basisschool De Bloktempel, SKPO Eindhoven.

DE (DIGITALE) TOETS ALS OBSTAKEL

HOE KUN JE METEN WAT JE WILT WETEN?

"Vaak vergeten bij digitaal toetsen: de houding van de leerling."

Iedere school maakt anno 2023 gebruik van **digitale middelen**. Als het gaat om digitaal methodeonafhankelijk toetsen, dan zien we dat veel scholen in de **experimenteerfase** zitten. Wat we tegenkomen, is dat digitale vaardigheden **ontbreken** bij leerlingen, wat leidt tot het **onbetrouwbaar toetsen** van cognitieve vaardigheden. Kortom: meet je wat je wilt weten?

VERTREKKEN VANUIT VISIE

Digitaal toetsen vraagt vaardigheden die tot het domein van digitale geletterdheid behoren. Veel van deze vaardigheden vind je terug in de domeinen Taal en Rekenen (Staat van het Onderwijs, 2023). Het is daarom niet verrassend dat digitale geletterdheid tot de basisvaardigheden behoort. Maar wat digitale geletterdheid anders maakt, is dat ze bij weinig scholen onderdeel uitmaakt van de integrale kijk op leren.

We zien te vaak dat toetsbeleid of omgang met digitale toetsen als middel wordt benaderd zonder terug te kijken naar de kern: hoe kijken wij naar het leren van onze leerlingen? Leren je leerlingen vooral op papier of maken ze opdrachten via digitale methodes? Laten we kijken wat het wettelijk kader zegt (Inspectie van het Onderwijs, 2023):

"Wij verwachten van scholen dat ze de ontwikkeling van hun leerlingen goed volgen en evalueren en hier het onderwijs op afstemmen. Want zo zorgen zij ervoor dat hun leerlingen een ononderbroken ontwikkeling kunnen doormaken. Scholen mogen zelf bepalen hoe ze de ontwikkeling van de leerlingen exact in beeld brengen. Dat kan bijvoorbeeld met toetsen, observaties en/of andere middelen. Wel zijn scholen sinds het schooljaar 2014/2015 verplicht om een eindtoets af te nemen en een leerlingvolgsysteem (LVS) te gebruiken."

De vraag is dus: hoe leren onze leerlingen – of hoe willen wij dat onze leerlingen leren? En vervolgens: hoe sluit onze manier van evalueren / toetsen hierop aan? Daarmee meten we of onze aanpak in een bepaalde periode werkt of niet. (Doen wij als team ons werk goed?)

TOETSBELEID

De keuzes die je maakt in je onderwijs sluiten, als het goed is, aan bij je keuzes in toetsing. Of je kiest voor digitale of papieren toetsen maakt niet uit, zolang die keuze maar beredeneerd gemaakt wordt. *Less is more*, zeggen we daarbij. Probeer met zo min mogelijk methodes, apparatuur, administratie enzovoort een zo goed mogelijk beeld van de leerling te creëren. Maak beredeneerde keuzes voor een volgmethode, voor de onderdelen / toetsen die je daarvan inzet en hoe vaak je dat doet. Wat doen we voor alle leerlingen (beleid) en waar zoeken we de verbreding of verdieping voor

enkele leerlingen (uitzonderingenbeleid)? Om na te gaan wat je eigen houding rondom toetsen is, kun je jezelf afvragen of je toetsinformatie gebruikt als basis voor je onderwijskwaliteit of omdat je een rapportage moet vullen.

Een ander punt is toetsdruk: de ervaren druk om goed te presteren op een toets, opgelegd door degene die de toets maakt of door een ander. We kijken daarbij naar de hoeveelheid informatie die rondom kinderen verzameld wordt, in verhouding tot de brede ontwikkeling van kinderen. We zien daarbij dat het gewicht dat we aan toetsscores toebedelen vele mate groter is dan aan bijvoorbeeld werkhouding, observaties of de sociaal-emotionele ontwikkeling. Aan de ene kant kan deze druk ontstaan vanuit leerlingen zelf (denk aan faalangst) of vanuit ouders (ik wil dat mijn kind het beste uit zichzelf haalt). Aan de andere kant kan de toetsdruk ontstaan vanuit de leraar (angst om zaken subjectief te maken), inspectie of bestuur.

Toetsdruk kan ook voortkomen uit een meting op een niet-passend niveau. We zien vaak dat leraren een meting aanbieden die past binnen de toetskalender (bijvoorbeeld halverwege leerjaar 7 de M7 aanbieden). Dit kan op twee manieren tot toetsdruk leiden. Ten eerste krijgen leerlingen die qua niveau fundamenteel afwijken van het aangeboden niveau, mentale stress omdat het niveau van de toets ver boven of onder hun niveau ligt. Vervolgens gaat de leraar vooruit- of terugtoetsen, omdat de leerling een afwijkend niveau scoorde. (De toets is daarmee onbetrouwbaar.) Dit levert de tweede vorm van toetsdruk op: de leerling krijgt in één week verschillende toetsen van verschillende niveaus aangeboden.

CASUS TOETSDRUK

Eric zit in groep 7 en we zijn toe aan de E-toetsen. Na de M7-toets Rekenen had Eric een vaardigheidsscore die overeenkwam met functioneringsniveau E5. Eric krijgt de E7-toets Rekenen aangeboden en haalt een lage score. Eric is gefrustreerd en de toetsresultaten zijn niet betrouwbaar te interpreteren. Toch wordt besloten terug te toetsen. De E6- en M6-toetsen Rekenen worden afgenomen. Uiteindelijk haalt Eric op de M6-toets Rekenen een gemiddelde score. Eric heeft nu veel toetsen gemaakt. Hij is moe en niet meer gemotiveerd. Voor Eric en voor de leraar was het verstandig geweest om in één keer een passende toets te kiezen.

(DIGITALE) HOUDING & VAARDIGHEDEN

Twee elementen worden vaak vergeten bij digitaal toetsen. Het eerste element is de houding van de leerling. Het is niet de bedoeling om toetsdruk te creëren, maar om kinderen in een ontspannen, gefocuste houding te krijgen. Net als bij andere toetsen zorg je dat de manier van onderwijs aansluit bij de manier van toetsen. Wanneer een leerling enkel te maken heeft gehad met digitale inoefening waarbij fouten geen rol speelden, sluit een digitale toets waarbij fouten *wel* een onderwijsinhoudelijke consequentie hebben, hier niet goed op aan. Hetzelfde geldt als digitaal werken enkel als verrijking van de leerstof of ter ontspanning is ingezet. Leerlingen ontwikkelen op deze manier geen digitale toetshouding. En de toetshouding heeft invloed op de betrouwbaarheid van het toetsresultaat: als leerlingen een toets zien als een spelletje, scoren ze mogelijk anders dan wanneer ze beseffen dat het om een test van hun niveau gaat (SLO, 2019).

Het tweede element is de vaardigheid van de leerling om een toets (digitaal) te maken. Leerlingen zouden voldoende vaardigheden ontwikkeld moeten hebben om digitaal te werken én om een toets te maken. Denk daarbij aan antwoorden afwegen, werk controleren, een antwoord zorgvuldig invoeren vóór je op enter drukt enzovoort. Als het gaat om toetsvaardigheden kunnen leerlingen een geschreven toets niet goed maken als ze bijvoorbeeld niet kunnen lezen of niet voldoende schrijfvaardigheid bezitten. Op dezelfde manier kan het ontbreken van digitale toetsvaardigheden het toetsresultaat minder betrouwbaar maken; de vraag is dan of je het te meten domein in beeld brengt of de digitale vaardigheden van een leerling.

Een van de doelen van je analyse van leerlinggegevens is om zorgsignalen op te sporen. Bij leerlingen die volgens verwachting hebben gescoord, is meestal geen sprake van zorg. Je aanbod sluit aan en de leerlingen ontwikkelen zich. Bij leerlingen die buiten je verwachting scoren, is wellicht wel sprake van een zorgsignaal. Daarbij is het waarschijnlijker dat een sterke leerling veel fouten maakt dan dat een zwakke leerling per ongeluk alles goed heeft. Bij een score die lager is dan je verwachtte, moet je uitsluiten dat het ligt aan de instrumentele toetsvaardigheden en/of toetshouding. ■

AANBEVELINGEN

Als je aan de slag gaat met digitaal toetsen, adviseren we de volgende punten mee te nemen.

- *Formuleer een toetsvisie.* Denk met elkaar na over hoe je visie op leren aansluit bij je manier van toetsen.
- Als je hoofdzakelijk leerstof aanbiedt en verwerkt op papier en digitaal gaat toetsen, oefen dan expliciet het maken van een (digitale) toets.
 - *Oefen de instrumentele toetsvaardigheden*, ofwel omgaan met je materialen (papier, schrijven, toetsenbord, muis).
 - *Oefen de toetshouding*, ofwel de mindset die belangrijk is bij het maken van een toets. Als je veel digitaal-methodisch lesgeeft, besteed dan aandacht aan het verschil tussen digitaal oefenen, spelen en toetsen.
- *Digitaal onderwijsaanbod.* Neem digitale geletterdheid op in het onderwijsaanbod. Zorg dat leerlingen instructie krijgen op digitale basisvaardigheden. Neem niet zomaar aan dat leerlingen de vaardigheden uit zichzelf al ontwikkeld hebben. Dat kleuters makkelijk met een iPad overweg kunnen, wil nog niet zeggen dat ze er makkelijk op leren.

GESCHREVEN DOOR ...**ROELF WIERSMA**

Onderwijsadviseur bij de Bazalt Groep.

TEUN VAN LITH

Onderwijsadviseur bij OMJS, op de thema's digitale geletterdheid en data-analyse.

BRONNEN

Inspectie van het Onderwijs (2023a). *Toetsen in het basisonderwijs*. Beschikbaar op: <https://www.onderwijsinspectie.nl/onderwerpen/toetsen-in-po>

Inspectie van het Onderwijs (2023b). *De staat van het onderwijs 2023*. Beschikbaar op: <https://www.onderwijsinspectie.nl/documenten/rapporten/2023/05/10/rapport-de-staat-van-het-onderwijs-2023>

SLO (2019). *Eisen aan een goede toets*. Beschikbaar op: <https://www.slo.nl/handreikingen/vmbo/handreiking-se-gesch-vmbo/toetsen-schoolexamen/eisen-goede-toets/>

ONGEVEER 80.000 MINUTEN VOOR 'REKEN-WINGS' ...

"There are two things we must give our children; one is roots and the other is wings."

~ Johann Wolfgang von Goethe

Op een dinsdagmiddag beland ik tijdens een lesbezoek in een groep 3/4. Een groep kinderen rekt en rent zich rot. Tafelsommen hangen door het lokaal en in de aangrenzende schooltuin. Speur de som op, bedenk het antwoord en schrijf dit met een groot dik 'wegveegpotlood' op je tafel. Ik vind het een geweldige onderwijsformule en ben onder de indruk. Ieder kind is actief betrokken, herhaalt meerdere keren de som in zijn of haar hoofd alvorens deze, inclusief antwoord, te noteren op ... de tafel. Er ontstaat een grote sommenwolk op ieders tafeltje en ieder kind kan kiezen welke sommen het maakt. Zo is er eigenaarschap voor de moeilijkheidsgraad. En de leraar? Die observeert en stimuleert om nét die extra pittige som erbij te pakken. Hier wordt actief gerekend en bewogen. 'Gevlogen' haast, vol motivatie op weg naar de volgende som. Een mooie mix om zo sommen te verinnerlijken als opmaat naar de hogere jaargroepen. Een stevig fundament voor hierna.

En ja, over dat rekenfundament maken verschillende onderzoekers zich zorgen: we zien de rekenvaardigheid afnemen, het aandeel laaggecijferde mensen neemt toe. De onderwijsinspectie, de Onderwijsraad en ook internationale onderzoekers 'rekenen zich rot' maar komen wel tot deze zorgelijke conclusies. Ook ik zie vanuit bovenschools perspectief rekenopbrengsten die niet altijd op het streefniveau uitkomen. Het nodigt uit tot een interne spiegelstand, samen op school. Hoe ziet de didactische lijn op rekenen eruit door de school heen, gevoed door een rekenvisie? Is er genoeg rekentijd? Doet ieder kind mee met een compacte instructie vanuit hoge verwachtingen? Is er voldoende afstemming voor iedere leerling binnen het aanbod? En de leskwaliteit van rekenen, hoe ziet die eruit? Liever niet allemaal, tegelijk maar wel mooie onderzoeksvragen om vervolgens te interveniëren op deze 'reken-wings'. Aan het aantal minuten in een basisschoolperiode, zo'n 80.000, zal het niet liggen. Daarbinnen hebben we echter wel 1464 rekendoelen* om aan te bieden. Op dit moment wordt er op landelijk niveau hard gewerkt om het curriculum op de basisvaardigheden te actualiseren. Wat mij betreft komt het aan op een mooie mix van een gefundeerde doelenfocus en rekenplezier. Vliegend door de school, op weg naar de volgende som; op weg naar een kansrijke toekomst met 'roots & wings' voor ieder kind. ■

* Naar aanleiding van een publicatie van Peter Langerak, mei 2023.

JANINE BULK

Beleidsadviseur; onderwijskwaliteit & innovatie bij Stichting Meer Primair

OVER

Janine wist al vroeg dat ze juf wilde worden. Sinds 2002 is ze werkzaam in het onderwijs en al acht jaar bovenschools, op het domein Onderwijskwaliteit & Innovatie. Grotendeels in Hoofddorp als beleidsadviseur, op scholen of het bestuursbureau van Meer Primair. Daarnaast werkt ze vanuit Schooltrots als freelance adviseur. De vraag die de leidraad vormt bij al haar werkzaamheden, is: op welke manier kan dit project betekenis krijgen voor het kind in de klas?

HET ONTSTAAN VAN KARAKTERKRACHT

EEN NIEUW PRODUCT VOOR DE ONTWIKKELING
VAN HET ZELFBEELD

Op 1 februari 2023 ontvingen we bij Uitgeverij OMJS een mail van **onderzoekswerkplaats POINT040** (POINT staat voor: Passend Onderwijs voor Ieder Nieuw Talent) met daarin een **interessant idee** voor een nieuw product waarmee we leerlingen op een **doordachte** en **praktische** manier kunnen begeleiden bij het ontwikkelen van hun **zelfbeeld**. Een product met speciale aandacht voor **(hoog)begaafde** leerlingen.

In het afgelopen jaar hadden we al succesvol samengewerkt met twee ontwikkelaars van deze onderzoekswerkplaats, Fannie en Suzan, aan de ontwikkeling van *40 vragen voor verrijking PO*. Daardoor lag er een mooie basis voor een nieuwe samenwerking. Na een oriënterend gesprek waren we het al snel met elkaar eens: dit product moest er komen!

Vanuit het adviseursteam van OMJS sloot collega Janneke de Wolf – vanuit haar expertise op het gebied van hoogbegaafdheid – aan bij het ontwikkelproces. Leraren, pabodocenten en onderzoekers kwamen bij elkaar om samen een product te creëren dat daadwerkelijk van waarde zou zijn voor de praktijk. Deze synergie is waar Onderwijs Maak Je Samen voor staat en dat geldt zeker ook voor Uitgeverij OMJS.

Na diverse brainstormsessies en werkbijeenkomsten werd de volledige content van het product net vóór de zomervakantie aangeleverd. Na een volledige check door onze corrector startte

het creatieve proces van de vormgeving van het product. Content is namelijk belangrijk, maar de manier waarop een product uiteindelijk gepresenteerd wordt, bepaalt of het ook daadwerkelijk gebruikt wordt. Onze vormgever, Mark Verlijsdonk, bedacht kleur, vorm, lettertypen en de uitstraling van de doos (de koffer) en legde de resultaten telkens voor aan de ontwikkelaars. In diverse feedbackrondes en met diverse proefversies is uiteindelijk de eindversie ontstaan.

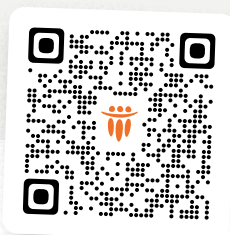
In het hele proces is vanuit één gezamenlijke drive gewerkt: het geloof in *KarakterKracht* als product en de waarde van het in praktijk brengen van deze kennis en werkvormen. Precies op tijd leverde de drukker de producten, zodat we op 19 september op feestelijke wijze de eerste *KarakterKracht*-koffers konden overhandigen aan de achttien ontwikkelaars van POINT040. ■

WAT IS KARAKTERKRACHT?

De koffer van KarakterKracht heeft als doel om (hoogbegaafde) leerlingen te ondersteunen bij het beter begrijpen van zichzelf en het beter begrepen worden door anderen.

Het product bestaat uit drie componenten: Kennen, Herkennen en Erkennen. Bij 'Kennen' krijgen spelers en begeleiders de benodigde achtergrondkennis die nodig is om de inzet van het product beter te begrijpen. Vervolgens komt het tweede deel, 'Herkennen', dat bestaat uit 72 kaarten met verschillende karaktereigenschappen en stellingen, allemaal benaderd vanuit de positieve psychologie. Tot slot is er het 'Erkennen'-gedeelte, waarbij leerlingen daadwerkelijk aan de slag gaan met deze karaktereigenschappen.

> POINT040 heeft een kennisclip gemaakt over (het ontwerpproces van) *KarakterKracht*. Bekijk de video via s.omjs.nl/vpk

s.omjs.nl/vpk

s.omjs.nl/omk

> Een inblikje? Bekijk en download het paspoort van *KarakterKracht* op pagina 27.

LEREN, MET ALLES WAT JE HEBT!

WAAR BEN JIJ AAN TOE?

HOOFD (DENKEN, DIDACTIEK)

- Zelfregulatie; de sleutel naar eigenaarschap
- Verrijk je onderwijs: Kleuters met een ontwikkelingsvoorsprong
- Verrijk je onderwijs: Klassenmanagement en differentiatie
- Verrijk je onderwijs: Signaleren en verrijken
- Leergang Onderwijskwaliteit maak je samen
- Opleiding Lees-/Taalcoördinator
- Opleiding Intern begeleider als kwaliteitscoördinator
- Kwaliteit in beeld en praktijk
- Opleiding Interim-school leider basisonderwijs
- De kracht van combinatiegroep 2-3
- Het kleuterbrein in ontwikkeling
- Leergang Onderwijs Anders Organiseren
- Lezen-spreken-schrijven: in samenhang zal het beter bekijken
- Leergang Leidinggeven in en aan een IKC-ontwikkeling

HART (GEVOEL, PERSOONLIJK)

- Leergang Persoonlijk Leiderschap
- Leergang De functie van frictie
- Leergang Balanceren kun je leren
- Informatiebijeenkomst kindvolgsysteem Looqin KO en/of PO
- Kleuterontwikkeling volgen
- VVE monitor in Looqin KO en PO

VOETEN (OP REIS)

- Studiereis Finland
- Studiereis Zuid-Afrika
- Studiereis Leuven
- Bootcamp Deep Learning

- Opleiding Toekomstbewuste schoolleider Basisbekwaam
- Opleiding Toekomstbewuste schoolleider Vakbekwaam
- Leidinggeven aan de onderbouw
- Opleiding Interne expert leren & ontwikkelen
- Opleiding Van onderwijsassistent naar leraarondersteuner
- Visitatie, een onderdeel van je kwaliteitscyclus
- Specialist Technisch lezen en leesmotivatie
- Specialist Begrijpend lezen en woordenschat
- Formatieve evaluatie, in iedere situatie
- Leren leren
- Opleiding Specialist Jonge Kind
- Help, ik heb ook sterke rekenaars!*
- Rekenen op 1F en 1S+: hoe zit dat eigenlijk?*
- Werk maken van de doorgaande lijn rekenen doe je samen!*
- Het lerende brein ontrafeld - KLIJFdag

HANDEN (PRAKTISCH)

- De kracht van rijke rekenvragen
- Haal meer uit meertaligheid
- Kindgesprekken
- Rekengesprekken*
- Coöperatief vergaderen
- Schoolplan 'light'
- Praktijkspecialist Gedrag
- Woordenschatontwikkeling en begrijpend luisteren in groep 1-2-3
- Praktijkspecialist meer-en hoogbegaafdheid
- Activerende didactiek: zet de leerling (weer) 'aan'!
- Professioneel communiceren met ouders
- Ernstige rekenproblemen en dyscalculie*
- Beredeneerde keuzes in de rekenles*

Bekijk het volledig aanbod & startdata via

→ omjs.nl/academie.

* Enkel aangeboden als incompany (team)training.

PRESENTATIEGENERATIE

“Nou, ik ben dus onderweg en fiets over dat ene smalle paadje, je weet wel, achter dat speeltuintje en wat ik dus zat te denken ... of nou ja, we kunnen ook wel eerst afwachten misschien, maar ... o nee, nu waait mijn haar in mijn gezicht. Pfff, ik moet echt naar de kapper, hoor. Maar goed ... ik wilde dus vragen ... en je moet er echt maar even over nadenken ... maar zou het een idee zijn om, nou ja, misschien kun je er alvast over nadenken of je ... want ik ga het denk ik anders niet redden met m'n spullen en zo ... maar kun je me straks toch even naar Lara brengen?”

Zomaar een willekeurig gekozen ingesproken bericht van mijn dochter. En inderdaad, de boodschap had korter gekund: “Mam, kun je me straks naar het feestje brengen?” Het blijft wonderlijk om te zien dat taal ons zoveel brengt. Dat het ons helpt om dan ook echt alles te beschrijven, van gevoelens en observaties, tot theorieën en overdenkingen.

Het was bij de lancering van het boek *PresentatiePower*, net voor de zomer, dat ik me realiseerde hoezeer we tegenwoordig leven met een jonge presentatiegeneratie. Je ziet het overall om je heen. Het presenteren van jezelf, want je wilt er wel ‘bij horen’. Het presenteren van je leven, met beelden en reels op Instagram. En het presenteren van al je gedachten en gevoelens, zoals in bovenstaande voiceberichten of TikTok-video's.

Presenteren en communiceren zijn twee nauw verwante, maar toch verschillende concepten. Wat ik nu vaak zie gebeuren, is het overbrengen van informatie of ideeën aan anderen, zonder dat je uit bent op een gesprek. Sterker nog, reageren is wel wenselijk op een van bovenstaande uitingen, maar als reactie een vraag stellen of gesprek aan willen gaan, dat is niet de bedoeling. Sterker nog, ik kom er nu achter dat het opnemen van je telefoon voor veel jonge mensen enger is dan je hele leven delen/presenteren via social media.

Van presentatiegeneratie naar communicatiegeneratie zou de volgende stap mogen worden wat mij betreft. Communicatie kan mondeling, schriftelijk of non-verbaal zijn en kan plaatsvinden in verschillende contexten, zowel formeel als informeel. Het omvat alle vormen van interactie, zoals gesprekken, e-mails, sms'jes, lichaamstaal en nog veel meer. Leren communiceren is zoveel rijker dan presenteren.

Mijn reactie was geen voicebericht, maar een leuk gesprek hierover in de auto, onderweg naar het feestje. ■

MARTINE CREEMERS

Unitleider advies & proces-
begeleiding en uitgever bij OMJS

VISUALISEREN VAN LEREN DE COMPLEXITEIT VAN EENVOUD

In een steeds digitaler wordende wereld spelen dashboards, rapportages en samenvattingen van **data een steeds grotere rol**. Ook in het onderwijs. Denk aan leerlingvolgsystemen, digitale leeromgevingen en methodesoftware. De invloed hiervan moet niet worden onderschat. Dit vraagt om een **kritische houding** ten aanzien van deze 'interfaces'. Van zowel de gebruiker als de ontwerper. We spreken collega's Erik Boeschoten en Mark Verlijdsdonk over **ontwerpprincipes** bij het ontwikkelen van software voor het onderwijs.

VORMGEVER VAN DATA

Sinds de introductie van ons eigen leerlingvolgsysteem Looqin (in 2013) houdt Onderwijs Maak Je Samen zich actief bezig met het vormgeven van data over leren. Niet alleen met hoe je de interface zo gebruiksvriendelijk mogelijk maakt, maar ook hoe je recht doet aan de complexiteit van het leerproces waarin niet alles terug te brengen is tot nullen en enen.

NIET MEER WEG TE DENKEN

De groeiende kloof tussen de digitale wereld en de fysieke realiteit benadrukt het belang van goed ontworpen interfaces. Denk aan stuurbechrachting – een interface tussen auto en bestuurder; als gebruiker voel je niet langer de exacte kracht die nodig is om een wiel te draaien. Dit is de reden waarom wordt afgeraden om aan het stuur te draaien terwijl de auto stilstaat, omdat je anders de banden kunt beschadigen. Je krijgt geen 'natuurlijke' feedback meer vanuit de realiteit.

Zo is het ook met digitale interfaces. Binnen een interface zijn keuzes gemaakt waardoor je de onderliggende (toets)data op een bepaalde manier interpreteert.

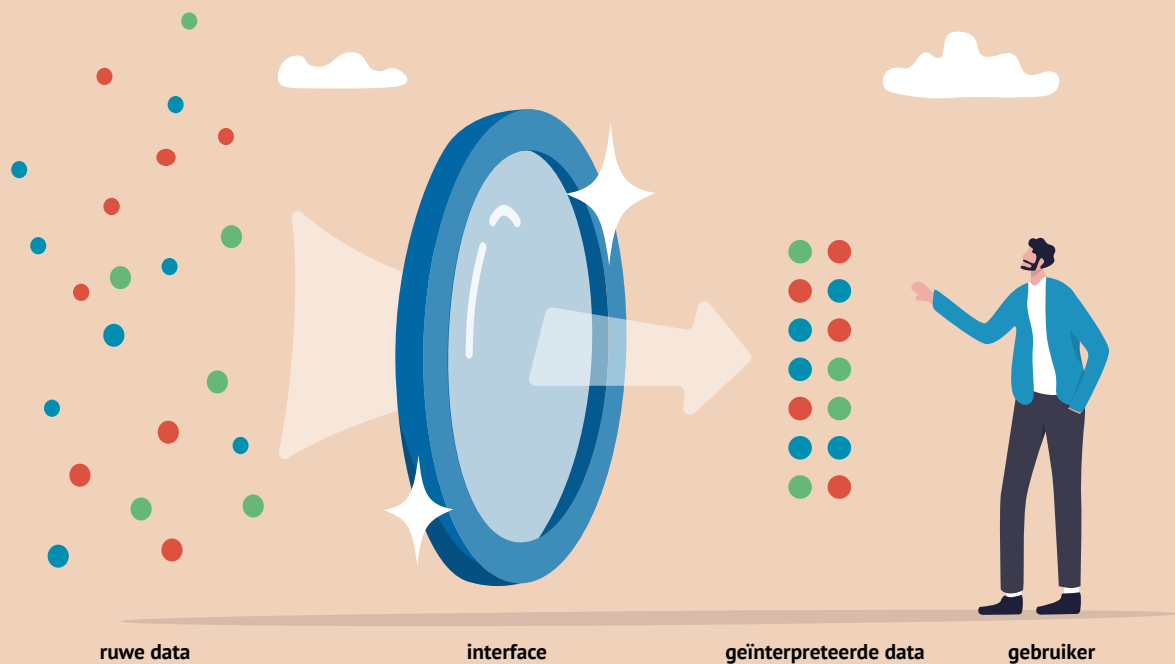
WAT IS EEN INTERFACE?

We vroegen ChatGPT om uitleg: "Een interface is als een brug tussen twee verschillende dingen, zoals een stopcontact waarin je een stekker steekt om elektriciteit te krijgen. In computers kunnen interfaces verwijzen naar de manier waarop we met software en apparaten communiceren. Het is als de plek waar ze met elkaar 'praten'. Een grafische gebruikersinterface (GUI) is een visuele manier om met een computerprogramma of besturingssysteem te communiceren. Het maakt gebruik van grafische elementen zoals pictogrammen, knoppen, vensters en menu's om taken uit te voeren. In plaats van tekstopdrachten te typen, kunnen gebruikers met een GUI op intuïtieve wijze interactie hebben door te klikken, slepen en neerzetten. GUI's verbeteren de gebruiksvriendelijkheid en toegankelijkheid van computers voor een breed publiek, aangezien ze visueel en intuïtief zijn."

Collega Mark

SPANNINGSVELD

Deze kloof werpt ethische vraagstukken op. Aanbieders van software maken keuzes om gegevens te interpreteren en te presenteren aan de gebruiker, bijvoorbeeld door een bepaalde vorm en kleur te kiezen, maar ook door de selectie van data. Dit brengt een grote verantwoordelijkheid met zich mee.

Binnen ons werk als ontwerper van interfaces zijn wij voortdurend bezig met de spanning tussen gebruiksgemak en de complexiteit van de werkelijkheid. Hoe meer de complexiteit wordt vereenvoudigd, des te meer keuzes er namens de gebruiker worden gemaakt. Het bewaken van deze delicate balans is een voortdurende uitdaging. Dit speelt een grote rol in onze ontwerpprincipes.

PROCESGERICHTE INTERFACE

Leren is een continu proces, daarom vinden wij het van cruciaal belang om niet te focussen op statische momentopnames. Leerlingen zijn veel meer dan hun niveau op een bepaald moment. Veel belangrijker is hun ontwikkeling tussen twee momentopnames. De periode tussen deze momentopnames biedt de meest waardevolle informatie voor een onderwijsprofessional.

Hoe vertalen we dit ontwerpprincipe naar een interface? Dit doen we door signalen te verstrekken over deze tussenliggende periode, zonder daar een oordeel over te vellen. Een signaal vertelt de onderwijsprofessional dat het verstandig is te checken waarom een leerling minder groei laat zien dan

Leerlingen zijn veel meer dan hun niveau op een bepaald moment.

verwacht. Zoals een lampje op het dashboard van je auto ook een signaal afgeeft om een onderdeel te controleren. De interface moet niet de schijn wekken dat het systeem met zekerheid weet

wat er mis is, maar moet de gebruiker erop wijzen dat er een aanleiding is voor verder onderzoek. Een auto laat je nakijken door een monteur: die heeft de professionele kennis om te zien wat en of er iets moet gebeuren. Zo weet een leraar bij een leerling die minder groei laat zien dan verwacht, dat dit kan komen door een vervelende thuissituatie – of dat er wellicht gesleuteld moet worden aan het leerstofaanbod.*

DE COMPLEXITEIT VAN EENVOUD

Mensen kunnen een beperkte hoeveelheid informatie snel verwerken. Het is dus niet wenselijk (en soms zelfs onmogelijk) om alle informatie in één overzicht te tonen. Daarom worden er in een interface altijd keuzes gemaakt om sommige dingen samengevat of zelfs helemaal niet te tonen. Dit helpt je als gebruiker snel en efficiënt met grote hoeveelheden informatie te werken. Een consequentie hiervan is dat het een sterk vereenvoudigde weergave is van de onderliggende data.

WAARDEVOLLE INFORMATIEBRONNEN

De volgende keer dat je een interface met leerlingresultaten bekijkt, besef dan dat je naar een interpretatie van gegevens kijkt, niet naar de werkelijkheid. Een interpretatie van mensen, ontwerpers. Hoewel dit soort dashboards zeker waardevolle informatiebronnen zijn, is het belangrijk de valkuil te vermijden dat je deze bronnen gaat beschouwen als een getrouwe weerspiegeling van de absolute realiteit. ■

* Deze principes hebben wij toegepast bij het ontwerpen van de rapportages voor *Kleuter in Beeld* en *Leerling in Beeld* (Cito).

ADVIESTRAJECT KINDCENTRUM DE GROOTE WIELEN

DE BASIS OP ORDE

TEKST BRIGITTE BLOEM

De afgelopen twee jaar begeleidde Onderwijs Maak Je Samen Kindcentrum **De Groote Wielen** in Rosmalen bij een **didactisch en pedagogisch veranderingsproces**. Belangrijkste doel: **de basis** van goed onderwijs **op orde krijgen**, zodat de leraren het **beste uit hun leerlingen** naar boven halen. En dat is **goed gelukt**. Schooldirecteur Koen van Beurden en onderwijsadviseur Ivonne van Eerd van OMJS vertellen over hun samenwerking.

‘Waar gewoon bijzonder wordt’, dat is het motto van Kindcentrum De Groote Wielen. De school werkt klassikaal. De leraar is leidend, maar kijkt wel wat elke leerling nodig heeft. In de ochtend worden de basisvakken aangeboden. ’s Middags is het tijd voor thematisch onderwijs, met veel onderzoekend leren. Op dat moment is de leraar meer de begeleider van het leerproces. “We ervaren dat we onze leerlingen zo een goede balans kunnen bieden tussen traditioneel en innovatief onderwijs”, legt Koen uit.

INSCHAKELLEN OMJS

Ruim twee jaar geleden startte Koen als directeur op De Groote Wielen. Hij trof een kundig en zeer ervaren team aan. “Stuk voor stuk harde werkers, maar de resultaten bleven achter bij wat je zou mogen verwachten”, aldus Koen. Het team had al van alles geprobeerd, maar was inmiddels het geloof kwijtgeraakt dat de leerresultaten konden verbeteren. Koen had al eerder gewerkt met OMJS en zocht contact. “Tijdens het eerste gesprek met Koen werd duidelijk dat de school een brede hulpvraag had”, licht Ivonne toe. “Waarom profiteren de leerlingen nu niet optimaal van het onderwijs dat het team biedt en wat hebben de leerlingen van hun leraren nodig om dat wél voor elkaar te krijgen?” Koen vroeg Ivonne om het team en hemzelf daarin te adviseren.

Omdat het team al van alles had geprobeerd, stuitte de komst van Ivonne in eerste instantie op weerstand. “De weerstand zat ’m er vooral in”, verklaart Koen, “dat we ‘weer wat gingen proberen’. Aan Ivonne werd – terecht – gevraagd welke bagage zij mee zou brengen en waarom haar adviezen wél zouden werken.” Dat de komst van Ivonne kritisch werd bekeken, vond ze zelf niet meer dan logisch: “Mijn belangrijkste boodschap was dat ik dan misschien wel adviezen kwam brengen, maar geheel en al op basis van wat het team zélf aanbracht. Zij moesten de veranderingen in gang zetten en zij moesten deze ook zelf doorvoeren.” Het eerste jaar heeft Ivonne vooral het team begeleid, het tweede jaar was ze meer als coach op de achtergrond aanwezig.

EYEOPENER

Ivonne vervolgt: “We maakten filmopnamen in de groepen. Het bleek dat in bijna alle groepen de leraren het grootste deel van de tijd aan het woord waren. Je zag goed dat elke leraar specifieke valkuilen heeft, maar ook waar ieders kracht ligt.”

Al snel werd het team enthousiast. “We merkten dat de inzichten die we via de inbreng van Ivonne opdeden, wel degelijk heel waardevol en vernieuwend waren”, vertelt Koen. “De leraren begonnen elkaar feedback te geven. Ze leerden van elkaar en van de adviezen van Ivonne. Een belangrijke boodschap was: doe zelf wat minder en laat de leerlingen harder werken.” De resultaten van de leerlingen verbeterden zienderogen. In de klas ervaren de leraren dat de betrokkenheid van leerlingen enorm is toegenomen, constateert Koen. “Het bleek een eyeopener dat je, als je aan bepaalde knoppen draait, wel degelijk positieve veranderingen kunt bewerkstelligen. En hoe waardevol is het dan als in zo’n traject de talenten van de individuele teamleden boven komen drijven.”

Het team van De Groote Wielen kwam er bovendien achter dat ze de focus te veel legden op de leerlingen die het laagst scoren. “We keken te weinig naar de grote middengroep”, vertelt Koen, “terwijl daar het meest te halen valt als je resultaten wilt verbeteren.”

MOTIVATIE

Bij de meest recente eindtoetsen waren de resultaten verbluffend goed, aldus Koen. “Dat hadden we in geen jaren gezien. Het team ervaart dat hun inspanningen voor positieve veranderingen hebben gezorgd. Dat motiveert hen enorm. Ze merken ook dat de motivatie van leerlingen flink is toegenomen.”

Ivonne is vanzelfsprekend erg blij dat het verandertraject op De Groote Wielen zoveel positieve effecten heeft voor zowel leerlingen als team. “De eerste vraag die de leraren zichzelf nu stellen, is wat zij in stelling moeten brengen aan

steun en begeleiding, waardoor een leerling zich optimaal kan ontwikkelen. ‘Wat heeft de leerling van mij nodig?’ Bij elk probleem zoeken de leraren nu eerst naar wat zij anders kunnen doen. Als je jezelf onderdeel maakt van het probleem, ben je ook onderdeel van de oplossing”, betoogt Ivronne. “We nemen op deze manier onze leerlingen veel serieuzer. We bieden hun wat ze nodig hebben. We laten niet alleen onze leraren hun talenten volop gebruiken, maar juist ook onze leerlingen”, benadrukt Koen.

NIET ALLES ZELF WILLEN DOEN

De mentaliteit van de adviseurs van OMJS paste heel goed bij wat zijn team nodig had, vindt Koen: “Hands-on en met een heel open communicatie. De adviseurs fungeren als aanjagers. De kracht van zo’n traject zit niet bij een goede adviseur of een goed team. Het zit ’m in de samenwerking tussen die twee. Ook moet je niet bang zijn voor weerstand. Zeker in het begin hoort dat erbij. Weerstand initieert immers ook het gesprek. Want waarom ben je het ergens niet mee eens?”

Als bijkomend voordeel noemt Koen het brede scala aan expertise dat de adviseurs van OMJS in huis hebben. “Zo hebben we via Ivronne een adviseur met specifieke kennis

over kleuteronderwijs bij ons verandertraject betrokken.” Aan collega-schoolleiders wil Koen meegeven dat je niet alles zelf moet willen doen: “Het is helemaal niet erg als iemand van buitenaf over je schouder mee komt kijken. Een externe adviseur kan juist het verschil maken in de ontwikkeling van de school. Pak veranderprocessen daarom samen aan. Doe het samen én samen met je team. Grote kans dat ook jullie onderwijs verbetert.” ■

AAN HET WOORD WAREN ...

IVONNE VAN EERD

Onderwijskundig adviseur, docent en gedragsspecialist bij OMJS. Ivronne begeleidt teams bij het versterken van de onderwijskwaliteit en het verwezenlijken van schoolambities. ✉ ivonne@onderwijsmaakjesamen.nl

KOEN VAN BEURDEN

Directeur Kindcentrum De Groote Wielen in Rosmalen, onderdeel van ATO-Scholenkring te 's Hertogenbosch.

#OMJSMOMENT

Misschien heb je het al voorbij zien komen op social media: het **#OMJSmoment**. Collega's van OMJS die te vinden zijn op **studiereis** in Finland, die **studiedagen** verzorgen van Meerssen tot Gouda én collega's die soms gewoon achter een bureau **op kantoor in Helmond** zitten ... met **#OMJSmoment** krijg je een kijkje in onze keuken! Of ja, ons onderwijsadviesbureau ;-).

STUDIEDAG IN HET KLIJFLAB!
#OMJSMOMENT

STUDIEREIS NAAR FINLAND
#OMJSMOMENT

TRAINING KLEUTER IN BEELD VAN
CITO #OMJSMOMENT

ADVISEURS BARBARA & ILSE
WERKEN AAN 'DOBBELWOORDEN'
#OMJSMOMENT

STUDIEREIS NAAR LEUVEN MET
ADVISEURS KIM & KIMBERLY
#OMJSMOMENT

We dagen niet alleen onze collega's uit om hun OMJS-moment te delen, we dagen ook jou uit! Heb jij een momentje met OMJS?

Deel het met ons en gebruik #OMJSmoment.

EFFECTIEVE DIDACTIEK, MET EEN EFFECTIEVE ONTWIKKELAANPAK

SAMEN MET DE ONDERWIJSADVISEUR NAAR BEWUST, BEREDENEERD EN
BETEKENISVOL ONDERWIJS

TEKST FLOORTJE DEKKERS

Wat gebeurt er als je als schoolleider, samen met je onderwijsteams, je tanden wilt zetten in een vraagstuk over **effectieve didactiek**? Dan ga je samen op zoek naar een **onderwijsadviseur** die je op het juiste spoor helpt. Jans Philipsen, schoolleider van **KC Leef en BS Eikerwijs**, kwam met haar vraag terecht bij Onderwijs Maak Je Samen. Dat is inmiddels een jaar geleden. Een jaar waarin Kim Gerats, onderwijsadviseur van OMJS, Jans en de beide schoolteams ondersteunde en adviseerde tot het punt waar ze nu staan. Leraren werken met een eigen vormgegeven fasenmodel voor instructie in 'Leef en Eikerwijs-stijl'.

"Het is eerst best spannend als een onderwijsadviseur een kijkje in de keuken komt nemen en haar bevindingen open gaat delen."

Grondhouding 3B's: Bewust • Beredeneerd • Betekenisvol

Wat zijn onderwijsbehoeftes, ondersteuningsbehoeftes en hoe differentieer ik?

Niet alleen de leraren werden zich meer bewust van hun werkwijze en invloed in de groep, ook voor schoolleider Jans openden zich nieuwe mogelijkheden. Ze noemt het traject tweeledig: enerzijds heeft het leraren geholpen zichzelf didactisch te versterken. Anderzijds noopte het haarzelf ook tot nadenken: wat vraagt deze kwaliteitsslag van ons als directie en kwaliteitsteam? Jans: “Het heeft mij bijvoorbeeld geleerd om met een andere blik lesbezoeken af te leggen. Ik heb nu tools in handen waarmee ik het feedbackgesprek een betere inhoud kan geven, waarbij de leraar in staat wordt gesteld om zelf te reflecteren op zijn of haar eigen handelen. En dit alles doen we vanuit een waarderende grondhouding waarbij we focus leggen op de succesmomenten! Het is een kunst om in gesprekken je opgedane kennis op een goede manier door te geven. Het toffe van dit traject is absoluut dat het leren en toepassen iedere dag in de praktijk gebeurt!”

Kim heeft het allemaal beluisterd en besluit: “Het was en is heel fijn samenwerken met jullie. Wat vooral belangrijk is, is de openheid die ik ervaar en het vertrouwen dat we alles met elkaar kunnen bespreken. Daardoor kun je namelijk continu het proces afstemmen. Dan stel ik vragen als: herkennen jullie deze ervaring van mij? Of: kan ik dit zo zeggen? Dat zorgt ervoor dat ik altijd goed kan aansluiten bij wat eenieder nodig heeft.” Jans valt haar bij: “Jouw aanpak heeft erg bijgedragen aan de kwaliteit van het hele ontwikkelproces.”

In de laatste scholingsdag van vorig jaar stond het thema ‘differentiatie en feedback’ centraal. Stevige onderwerpen die wat alle deelnemers betreft nog om verdere verdieping vragen. Daarom staat die verdieping voor dit schooljaar op de

agenda. Jans: “We willen nog meer weten waarom we doen wat we doen: waarop is het gebaseerd? Kim gaat verder met scholingsdagen en groepsbezoeken. Ook gaan we met onze teams op bezoek in het KLIJFlab in Helmond. Daar gaan we met een neuropsychologische bril naar onderwijs kijken en de werking van het brein koppelen aan het didactisch handelen van de leraar. Op termijn willen we dit ontwikkeltraject zelf voortzetten, zonder hulp van buiten. We zijn hier met volle overtuiging ingestapt en nu gaan we dóór.” ■

AAN HET WOORD WAREN ...

KIM GERATS

Onderwijsadviseur en opleidingsdocent bij OMJS. Ze richt zich op thema's als activerende didactiek, mede-eigenaarschap, kindgesprekken, Deep Learning én de intern begeleider als kwaliteitscoördinator.

✉ kim@onderwijsmaakjesamen.nl

JANS PHILIPSEN

Directeur kindcentrum Leef en basisschool Eikerwijs.

LIENEKE DE BEER

Lid kwaliteitsteam basisschool Eikerwijs.

HET PASPOORT VAN

KARAKTERKRACHT

De koffer van *KarakterKracht* bestaat uit drie samenhangende onderdelen:

1. Kennen (weten)
2. Herkennen (denken en voelen)
3. Erkennen (doen)

Een van de zes werkvormen die worden aangeboden bij het onderdeel Herkennen is:

PASPOORT INVULLEN

Met deze werkvorm maken de leerlingen kennis met de karakterkrachten en denken zij na over welke karakterkrachten zij bij zichzelf herkennen. Het paspoort dat zij maken en het gesprek daarna geven hunzelf, de leraar en de medeleerlingen inzicht in welke sterke kanten zij hebben.

WERKWIJZE

- › Print voor elke leerling het paspoort.
- › Laat de leerlingen alle kaartjes met karakterkrachten bekijken en laat hen nadenken over welke kaartjes bij hen passen.
- › Elke leerling kiest vervolgens een of twee karakterkrachten uit elk domein.
- › Laat de leerlingen daarna aan de slag gaan met het maken en invullen van hun paspoort. In het paspoort is ruimte voor personalia en voor het noteren van de karakterkrachten die de leerling bij zichzelf vindt passen.
- › Ga met de leerlingen in gesprek of laat leerlingen zichzelf voorstellen aan de hand van hun paspoort. De leerlingen kunnen dit ook onderling doen.
- › Laat de leerlingen om de zoveel tijd hun paspoort pakken en stilstaan bij de karakterkrachten die daarin staan.

Download het paspoort via s.omjs.nl/pas.

s.omjs.nl/omk

› Benieuwd naar de totstandkoming van *KarakterKracht*? Lees het artikel op pagina 14.

PRODUCT

IN DE SPOTLIGHTS

5 MINUTEN ENGELS

Veertig werkvormen om vertrouwd te raken met en actief gebruik te maken van Engels als vreemde taal.

👉 s.omjs.nl/eng

s.omjs.nl/eng

2

gevorderd

Cut and action!

Vaardigheid schrijven

Benodigheden pen en papier.

Schrijf een lang woord op het bord, bijvoorbeeld 'footballmatch'. De leerlingen moeten proberen zoveel mogelijk nieuwe woorden te maken met de letters van het woord. Dat kan zijn 'foot' of 'ball', maar het mag ook 'tall' of 'cat' zijn. Geef de leerlingen twee minuten. Hoeveel woorden hebben ze gevonden?

Variatie De leerling met de meeste woorden mag al zijn gevonden woorden laten zien of vertellen. Hebben andere leerlingen hetzelfde woord, dan moeten ze deze doorstrepen. Alleen woorden die niemand anders heeft, leveren één punt op. Wie heeft de meeste unieke woorden gevonden?

5
MINUTEN
ENGELS

29

beginner

Pinball

Vaardigheid luisteren, spreken.

Benodigheden diverse voorwerpen, timer en bakken.

Laat een voorwerp zien, bijvoorbeeld: 'book' of 'ball' en benoem hardop het woord in het Engels. Alle leerlingen staan. Loop naar één leerling toe en noem nogmaals het woord. De leerling neemt het voorwerp aan en loopt naar een andere leerling toe. De leerling geeft het voorwerp aan en noemt het woord. De leerlingen die aan de beurt zijn geweest gaan zitten. Zo 'flippert' het voorwerp een aantal keer door de klas. De laatste leerling legt het voorwerp in een bak. Daarna volgt een volgend voorwerp, totdat alle leerlingen zijn geweest. Gebruik herkenbare voorwerpen zoals 'dog', 'baby', 'four', 'clock' of 'banana'.

Tip Om het tempo te stimuleren kan er gebruik worden gemaakt van een timer. Hoeveel leerlingen kunnen er 'geflipperd' worden in één minuut?

Variatie Voeg een kleur aan de voorwerpen toe, bijvoorbeeld 'blue ball'. Als er vier kleuren worden gebruikt, dan staan er ook vier bakken in de klas. De laatste leerling moet het voorwerp in de juiste kleurenbak leggen.

5
MINUTEN
ENGELS

MODEL IN DE SPOTLIGHTS

TWEE MINDSETS

C. DWECK (2007). *MINDSET: THE NEW PSYCHOLOGY OF SUCCESS*. RANDOM HOUSE.

Vaststaande mindset
intelligentie staat vast

Leidt tot:
slim willen overkomen, met als
gevolg...

Uitdaging

vermijden van uitdagingen

Hindernis

opgeven bij tegenslag

Inspanning

inspanning zien als nutteloos

Kritiek

negeren van kritiek

Succes anderen

*zich bedreigd voelen door het succes van
anderen*

Op groei gerichte mindset
intelligentie is ontwikkelbaar

Leidt tot:
verlangen om te leren, met als
gevolg...

Uitdaging

omarmen van uitdagingen

Hindernis

volhouden bij tegenslag

Inspanning

inspanning zien als iets wat er bij hoort

Kritiek

openstaan voor kritiek

Succes anderen

*leren en geïnspireerd raken door het succes
van anderen*

Gevolg

vermijden van uitdagingen

Gevolg

*zij benutten hun potentieel en presteren
steeds beter*

Je wilt toch blijven leren? Dan zul je open moeten staan voor alle leerkansen die je krijgt.

De psychologe Carol Dweck heeft de kracht van onze 'mindset' ontdekt: het zijn niet alleen onze vaardigheden en talenten die voor succes zorgen, maar ook of we een 'vaststaande' of 'op groei gerichte' mindset hebben.

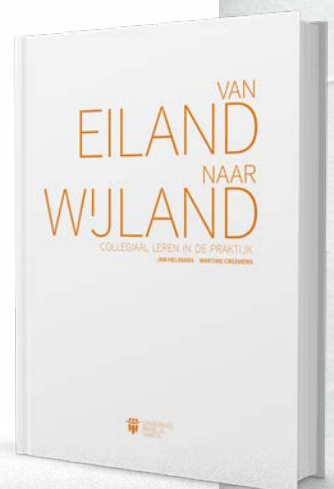
Je overtuigingen over de ontwikkelbaarheid van persoonlijke eigenschappen zijn cruciaal voor je leeropbrengst. De invloed van die overtuigingen is namelijk enorm. Ze bepalen je gedrag. De verschillen in mindset vinden hun verklaring in je opvoeding en de manier waarop je omgeving (dus ook schoolleiding, collega's, ouders, leerlingen en partners) omgaat met jouw succes en falen.

Reflectie:

- Welke mindset herken je bij jezelf?
- Welke mindset heeft de overhand binnen jullie team?

s.omjs.nl/min

Uit: Heijmans, J. & Creemers, M. (2013). *Van Eiland naar Wijland*. Uitgeverij OMJS. s.omjs.nl/min

DE WEEK VAN ...

Kim

ONDERWIJSADVISEUR & DOCENT

Adviseur, docent, maar ook auteur van *Zelfregulatie in een notendop* en *Nozie de Nieuwsgierige*: wie Kim kent vanuit de praktijk, kent ook haar bevoegdheid. Persoonlijk contact en investeren in relaties staan bij haar voorop. 'Niet loslaten, maar anders vasthouden' is haar motto. Ze deelt haar passie graag met anderen en is vastbesloten om samen te werken aan een betere toekomst voor het onderwijs. In de week van Kim zie je hoe ze dat in het dagelijks leven gestalte geeft.

MAANDAG

Bootcamp Deep Learning

De week begint op een camping in Meerssen, een externe locatie, perfect voor het verzorgen van een bootcamp Deep Learning. Om 9.00 uur start ik met een team uit Maastricht voor een intensieve dag vol actie en leren. Deep Learning is het thema van de dag en ik ben vastberaden om het gedachtegoed met alle teamleden te delen en naar hun praktijk te vertalen.

Variatie en plezier

Het programma is gevarieerd: van filmfragmenten tot teambuilding en energizers. Alle teamleden daag ik uit om de zes C's van Deep Learning te vertalen naar de praktijk. We werken aan verschillende opdrachten, er wordt veel gelachen en er worden zelfs droombeelden voor de school uitgewerkt. Om 21.00 uur sluit ik deze eerste dag van de werkweek met een goed en voldaan gevoel af. Het team is 'aan' gezet en gaat zich verdiepen in de verdere inhoud van het praktijkboek *Deep Learning in de praktijk*.

DINSDAG

Opleiding Intern Begeleider

Dinsdag begint met een autorit van het 'diepe zuiden' naar kantoor. Dat betekent ook: rekening houden met files en vertraging. Vanuit de auto bel ik met collega Linda die, net als ik, al vroeg op pad is. We lopen even lekker samen de week door. Nog net op tijd kom ik op kantoor aan. Daar heeft mijn collega Sandra al alles klaargezet voor de start van een nieuwe opleidingsgroep. Altijd spannend en leuk om een groep nieuwe deelnemers te ontmoeten en samen deze tweejarige opleiding

af te trappen. Sandra en ik werken al vijf jaar samen en vormen een gouden duo. We kunnen het goed met elkaar vinden, hebben dezelfde visie op ons werk en streven allebei altijd naar kwaliteit. Dat willen we graag overbrengen op onze deelnemers. Om 16.30 uur kijken we tevreden terug op de dag. Ook dit is weer opgestart!

WOENSDAG

E-mails en formatief handelen

Woensdagochtend start ik thuis op en werk ik mijn e-mails bij. Na een studiereis Leuven en volle dagen uitvoering, blijkt mijn inbox een beetje ontploft. Na de lunch begeleid ik een werkgroep (bij mij om de hoek) op het gebied van formatief handelen. Ik ben altijd scherp op de rollen en taken die werkgroepleden hebben in een ontwikkeltraject. Uiteindelijk moeten ze het zonder mij kunnen en ervaren hoe ze dit zelf kunnen uitdragen en begeleiden. Rond 16.00 uur wandel ik (je leest het goed, soms heb ik geluk) naar huis, geniet van een lekkere cappuccino, reflecteer op mijn drukke week tot nu toe en maak mijn hoofd leeg tijdens een intensieve sportles.

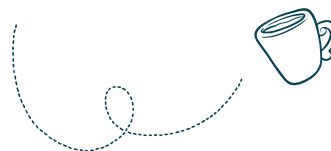
DONDERDAG

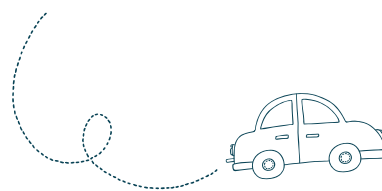
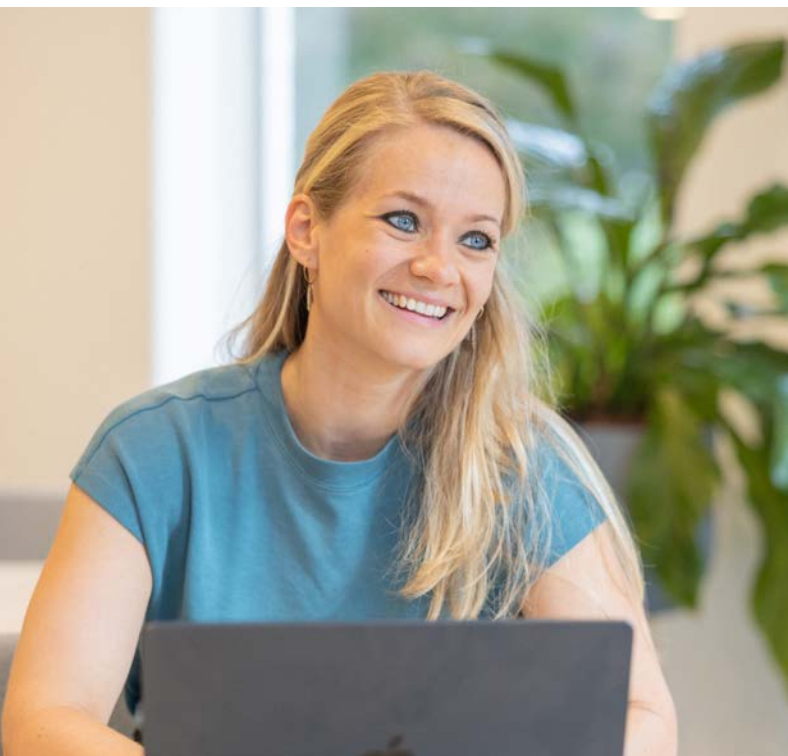
Deep Learning meets KLIJFlab

Op donderdag stap ik alweer vroeg de auto in voor enkele overleggen met collega's. Aangezien ik vaak alleen op pad ben, vind ik 'thuiskomen' op kantoor ook altijd erg fijn. Samen met Annet mag ik deze ochtend een studiemoment voorbereiden voor een maatwerktraject voor een school: in dit traject wordt Deep Learning gekoppeld aan de neurowetenschappelijke inzichten van het KLIJFlab. Zelf vind ik het altijd erg mooi hoe er verbanden gemaakt kunnen worden en is het een uitdaging voor mezelf om deze koppelingen te maken en te vertalen naar de vraag van de school.

Altijd in gesprek en reflectie

's Middags volgt er nog een digitaal stuurgroepoverleg met een school in Utrecht. Samen evalueren we de vorige bijeenkomst en bereiden we ons voor op de volgende bijeenkomst over drie weken.

Ik kan genieten van de afwisseling in mijn werk, maar het vraagt ook een goede planning en zelfsturing om grenzen te bewaken en keuzes te maken. Vanavond kies ik ervoor om even helemaal niets te doen ;-).

VRIJDAG

Op bezoek

Opgeladen stap ik de auto weer in, dit keer voor klasbezoeken op een school die ik inmiddels voor het derde jaar begeleid. Dit jaar ligt het accent wederom op activerende didactiek en ik werk samen met de intern begeleider om leraren in hun ontwikkelproces te ondersteunen. Door de jaren heen heb ik gemerkt dat ik bij alle klasbezoeken die ik doe, expliciet moet benoemen dat ik niet kom om te beoordelen. Ik word liever gezien als 'kritische vriend' en focus me vooral op ontwikkeling en groei van de onderwijsprofessionals.

Het zijn altijd intensieve dagen, maar ik kan op dat soort momenten ook altijd weer enorm genieten van de praktijk. Ik maak opnamen van de nagesprekken om samen met mijn OMJS-collega's te bespreken. We wisselen op interne teamdagen beelden en ervaringen met elkaar uit, omdat we samen willen leren van wat iedereen individueel beleeft. Onderweg naar huis bel ik nog even met mijn collega Kimberly om te reflecteren op de week, maar ook om alvast heerlijk vooruit te kijken naar het weekend. ■

Groetjes, Kim!

Communicatie
is de oplossing
voor
interpretatie